המאסף

חודש אייר ה'תק"ע

א

שירים

שיר הגפן

גֶּפֶן פְּרִי הִלּוּלִים, מַתַּת שָׁמַיִם
אַתְּ מְשִׁיבַת רוּחַ מִרְקַחַת הַחַיִּים
בָּךְ אֶתְעַנֵּג, הוֹדֵךְ אָשִׁיר אַבִּיעַ
כָּל פֹּעַל אֱלֹהִים תִּפְאַרְתּוֹ יַגִּידוּ
מֵאֵזוֹב עַד אֶרֶז עֻזּוֹ יָעִידוּ
וְעַל כֻּלָּמוֹ גָּדְלֵךְ גָּדְלוֹ יוֹדִיעַ

כָּל פְּרִי כָּל נֶטַע לְתֹעֶלֶת נִבְרָאוּ
מְתוּקִים טַעֲמוֹ לְחֵיךְ, וּמָרִים יְרַפְּאוּ
וּבָךְ מֶתֶק אַף מַרְפֵּא אֲחוּזִים יָחַד
אִם כָּם אָדָם וּבְהֵמָה יִרְווּ נַחַת
אַתְּ גַּם אֱלֹהִים גַּם הַנְּפָשׁוֹת מְשַׂמַּחַת
בְּבוֹאֵךְ בָּא גִיל, וְנָס כָּל יָגוֹן וּפַחַד

דָּמִי כִּי נֶעְכַּר אַךְ הַשַּׁךְ יְשׁוּפֵנִי
וְהִתְחַתְּתֵנִי רַעְיוֹנוֹת בַּלָּהָה תַּקִּיפֵנִי
מִצֵּל נִרְדַּפְתִּי, צַר לִי מֶרְחֲבֵי חָלֶד,
וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינַי מְאֹד קַלּוֹתִי
וָאִירָא פְּנֵי אִישׁ לֶעָפָר שַׁחוֹתִי —
מִמַּשְׁקֵךְ אֶקַּח כּוֹס — וָאֶחִי וְאוֹלֶד

אָז אוֹרוּ עֵינַי וְהֶעָבִים יִסָּעוּ
אֵין עוֹד עֶצֶב הַצָּרוֹת הִתְבַּלָּעוּ
וְאֶקַּח כִּנּוֹרִי אָשִׁיר אַף אָרִיעַ

אֶרְאֶה בַטּוֹב הָיִיתִי אַךְ שָׂמֵחַ
כַּמֶּלֶךְ בִּיקָר אָנֹכִי צוֹלֵחַ
הוֹד גֶּפֶן וְהוֹד עֹשֶׂה בְּרִנָּה אַשְׁמִיעַ

אֵשֵׁב בְּסוֹד רֵעִים כִּי יִיטַב לִבֵּנוּ
בָּאֳהָבִים נִתְעַלְּסָה נִתְקַע כַּפֵּינוּ
אָמַרְנוּ: הָבָה נִכְרְתָה בְּרִית עֲלֵי יָיִן!
רוֹב יָמֵינוּ שָׁוְא אַךְ כַּעַס וָאֵבֶל
בְּלִי יְדִידוּת וָגֶפֶן חַיֵּינוּ הֶבֶל
וּמוֹתַר אָדָם מִן הַבְּהֵמָה אָיִן

עַל כֵּן דַּם עֵנָב! עִמְּךָ אֶשְׁתַּעֲשֵׁעַ
בִּימֵי מוֹעֵד וְשִׂמְחָה בְּךָ אֶתְרוֹעֵעַ
הֵידָד אֶקְרָא עִם דּוֹרְכֵי גִתֶּךָ
הִנֵּה רֹאשְׁךָ אֶשָּׂא עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי
אֲנַגֵּן בִּתְרוּעָה אֵיטִיב לְךָ שִׁירָתִי
בִּקְהַל חֲבֵרִים אַגִּיד אָשִׁיר עֻזֶּךָ

מָה אֶתְהַלֵּל לְבִּי מַה יְקָחֵנִי
הֲלֹא אַתְּ בַּת שֵׁרֶק! לִי כֹחַ תִּתְּנִי
לָדַעַת לָעוּת בְּלִמּוּדֵי שִׁירָיִךְ:
כִּי זוּלָתֵךְ כָּל מַעְיָנַי נִסְתָּמוּ
דּוֹמֵם יָשַׁבְתִּי שְׂפָתוֹתַי נֶאֱלָמוּ
הֱשַׁבְתִּי נָתַתִּי לָךְ מִיָּדָיִךְ:

ש — כ

ב

דקדוק לשון עברי

שיחה בעולם הנשמות

(ההמשך)

בתשובת השאלה הראשונה, והוא — דע, כי הפעולה היוצאת מעצם הנושא למען הוציא פעולה אחרת בעצם אחר, תפעל על אחד משני דרכים, או (I) כי פעולת העצם המוציא, היא חלה על העצם האחר, כל זמן עשות זה את פעלתו, ובכלות פעלת העצם המוציא תכלה ג"כ פעלת העצם האחר, ועל דרך זה העצם המוציא הוא

גומר בפעלתו האחת את פעלת העצם האחר — או (2) כי העצם המוציא הוא רק מעורר על ידי פעלתו את כח העצם האחר לפעול פעלה מה אשר לא תכלה עדן בסור מעליו פעלת העצם המוציא רק היא נגמרת אחרי אשר כלתה כבר פעלת העצם המוציא אשר עוררה את כחו לפעול· ועל דרך זה העצם המוציא הוא גורם בפעלתו את פעלת העצם האחר —

והנה מניחי לשון עבר הניחו שני בניניס, בנין פעל ובנין הפעיל להוציא את בה"ק, כפי אשר תהיה פעלת העצם המוציא על אחד משני הדרכים האלה אשר הזכרתי· כי אם תהיה פעלתו על הדרך הראשון אשר הזכרתי אז תבוא תמיד בבנין פעל, כמו בפעל **כָּבֹה** שהבאת בשאלתך, הנה האיש אשר יוציא על ידי פעלתו את הכביה בנר או בגחלת, כאשר כלתה פעלתו, כלתה ג"כ פעלת הכביה בעצמים האלה, לכן יקרא הוא **הַמְּכַבֶּה** לא **הַמַּכְבֶּה**, וכן התלמיד הלומד מרבו, לא ילמד תורת רבו רק בעוד אשר ילמדהו זה — וכאשר תפסק פעלת הרב המלמד תכלה ג"כ פעלת התלמיד הלומד, וכן הדין בפעל **אָלוּף** אשר אחד הוא בענינו עם הפעל למוד — ואם אמנס תהיה פעלת העצם המוציא על הדרך השני אשר הזכרתי, אז תבוא תמיד בבנין הפעיל כמו בפעל **נָפוֹל**, הנה זה האיש אשר ידחה איש אחר העומד על גג הבית עד כי יפול לארץ, נאמר עליו כי הוא הפילו לארץ, כי הנפילה לארץ היא נגמרת אחרי אשר כלתה כבר פעלת הדחיה· וכן הנותן לרעב לחם לאכול הוא **מַאֲכִיל** את הרעב, כי הרעב אוכל את הלחם אחרי הפסק פעלת הנתינה·

ותשובת השאלה השניה אשר שאלת, הנני אומר לך:

לך: דע כי תמצא לפעמים בנין הקל הכולל לפי הנראה בהוראתו רק פעלה אחת, וכאשר תשכיל היטב תמצא כי התחלת הפעלה אשר יורה אותה ב"הק זה, היא כמו פעלה בפני עצמה הקודמת תמיד אל המשכת הפעלה הנמשכת ג"כ לפעלה אחרת בפני עצמה׃ ובלשונות העמים הניחו עליהן שני פעלים למען שמן כל אחת בפעל מיוחד, והעברי יכנים את שתיהן בבנין קל אחד אשר ישתמש בו פעם על הוראה זאת ופעם על הוראה האחרת׃ כמו בנין קל קום הוראתו לפעמים על התחלת הקימה אחרי הישיבה (אויף שטעהען) כמו וישישים קָמוּ עמדו (איוב כ"ט) ולפעמים על המשך הקימה מבלי אשר ישב (בעשטע-הען, שטעהן) כמו ועתה ממלכתך לא תקום (שמואל א׳ י"ג) בנין קל חָיֹה הוראתו לפעמים על התחיה אחרי המות (אויפלעבען) כמו יחיו מתיך נבילתי יקומון (ישעיה כ"ו) ולפעמים הוראתו על המשך החיים אשר יחיה החי בטרם ימות (לעבען) כמו לא אמות כי אחיה (תהלים ק"יח) וכן בה"ק יָדוֹע הוראתו לפעמים על התחלת ידיעת דבר מה אשר לא ידענו עוד (ערפאהרען), כמו וַיֵּדַע דוד כי עליו שאול מחריש הרעה (שמואל ז׳, כ"ד) ולפעמים המשך ידיעת דבר מה אשר לא שכחנו עוד (ווים-סען) כמו יוֹדְעִים כי רעבים אנחנו (מלכים ב׳ ז׳)

והנה כאשר ירצה העברי להוציא בנין קל כזה, אז יוכל להשתמש בכל אחד משני הבנינים המוציאים אשר ירצה — בבנין פעל בבחינת הוראת הקל על התחלת הפעלה הנגמרת מיד בכלות פעלת העצם המוציא, ובבנין הפעיל בבחינת הוראת הקל על המשכת הפעלה אשר איננה נגמרת מפעלת העצם המוציא, עד"מ המגביה את האיש השוכב

על הארץ ועמידו על רגליו, הנה הוא גומר בפעלתו מיד את התחלת הקימה (דאז אויפשטעהען) ומסבב את המשך הקימה (דאז שטעהען), לכן נאמר על צד השאלה· ומרצותיה אֲקוֹמֵם, אָקִים את סכת דוד הנופלת (עמוס ט') וכן המביא רוח חיים בפגר מת הוא גומר בפעלתו מיד את פעלת התחיה (דאז אויף לעבען) ומסבב את המשך החיים אשר יחיה החי הזה בטרם ישוב למות (דאז לעבען) לכן נאמר ה' ממית וּמְחַיֶּה (שמואל א' ב') אשר הֶחֱיָה את בנה (מלכים ב' ח') וכן המגיד לנו דבר חדש אשר לא ידענו עוד, הנה הוא גומר בפעלתו מיד את פעלת התחלת הידיעה (דיא ערפאהרונג) ומסבב את המשכת הידיעה אשר נדע הדבר הזה עוד ימים רבים (דאז וויסן) לכן נאמר יִדַּעְתָּ שחר מקומו (איוב לח') הודיעני ה' קצי (תהלים לט') —

והדין הזה נוהג בכל פעלי מקרה, יען כי כל בנין קל מפעלי מקרה יורה, כן על הלות המקרה בעצם, כן על התמדת המקרה בו, כמו חכים גדול שכור (וויזע ווערדען -- זיין· גראס, ראויסיג, ווערדען -- זיין)· לכן תאמר בהוראת הקל חָכֵם גם הֶחְכֵּם, גָּדֵל גם הַגְדֵּל, שָׁכַר גם הַשְׁכֵּר· ומבלעדי אלה יתכן עוד שיבואו שניהם בבנין פעל ובבנין הפעיל להוציא את בה"ק, אבל כל אחד נבדל בהוראתו מחבירו על פי החק אשר נתן להם אחת מניקי הלשון, כאשר אמרתי לך בתשובתי על שאלתך הראשונה, כמו מפעל מוֹת תאמר מוֹתֵת איש או הֵמִית איש, וההבדל הוא, כי זה אשר יכה את האיש הבריא והשלם בגופו מכת מות, עד כי ימות מהמכה הזאת אחרי זמן מה יהיה אחרי רגעים מעטים, הוא יקרא מֵמִית (כי לעולם לא ימות איש בריא ושלם בגופו תחת

יד

יד הכהו מכת מות, אף אם יוסר את ראשו בפעם אחת) אבל האיש אשר הֻכָּה כבר מכת חרב והרג, ואך ניצוץ חיות אחד הוא כאשר תקוע בלבו, הנה זה אשר יוסיף להכותו עוד ויכבה את שביב הניצוץ החלש הזה הוא יקרא ממותת כי מיד אחרי פגעו בו הוא מת ובטלו כל חושיו והוא כאבן דומם, וכן העולל הטמון לרחם אמו אשר לא חי עוד חיים שלמים ואך נצני החיות האלו לפרוח בו — הנה זה האיש אשר יפרוץ את בנין גופו ברגע ברחם אמו, נאמר עליו כי הוא מותתהו — ועל דרך זה הוא ההבדל בין בנין פעל לבנין הפעיל משרש יָלוֹד, כי האיש אשר ישכב את האשה ומסבב שתלד את הילד לאחר מספר איזה חדשים הוא הַמּוֹלִיד *, אבל החיה העוזרת וגומרת את פעלת הלידה היא הַמְיַלֶּדֶת, וכן תבדיל על דרך זה בין בנין פעל לבנין הפעיל משרש נָחוֹל כאשר תדוק היטב בכתובים.

ובתשובת השאלה השלישית אשר שאלת, הנני אומר לך: דע כי כל משכיל בלשון עבר ימצא, כי מניחי לשון עבר אהבו מאוד למעט את שרשי לשונם ולהקטין את מספרם בכל אשר יוכל, ולזאת תמצא כי הם לא הניחו תמיד שרש מיוחד, על כל פעלה המועדת מצד עצמה להכנס בפעל מיוחד ונבדל בשרשו, ואשר הניחו עליה ג"כ בלשונות העמים שרש מיוחד, כי לפעמים אהבו הם יותר לכנות את הפעלה ההיא על פי פעלה אחרת תולדתה (אף אם היא איננה תולדתה

---

*) וכן המכינים את צרכי הלידה לפני הלידה ביום הלידה הם המולידים.

תולדתה רק על יד השאלה) אשר הונח עליה כבר פעל ידוע בלשון, ולהשתמש בבנין הפעיל מפעל הידוע הזה, מאשר ישתמש בב"ק מפעל חדש אשר יקוב בשרשו את הפעלה הזאת, כמו הפעל הִגִּיד אשר הונח על פעלת הדבור, יען כי בדמיון העברי הדברים הם נובעים מהפה, כאשר יזלו מי הנהר המושך את מימיו מן המעין, וכן הפעל הִשִּׂיג אשר הנחתו הראשונה היא על קרבת הרודף אל הנרדף, יען כי הנרדף נסוג לאחור, כאשר יקרבו רגלי הגר המבקש את רעהו — וכן כל הפעלים הנמצאים רק בבנין הפעיל הם נגזרים על דרך זה מבניני קל מפעלים אחרים, אף כי לא נדע אנחנו בכלם את הוראת הפעל האחר, אשר ממנו נגזר זה הפעל בבנין הפעיל; יען כי הרבה פעלים נאבדו ממנו, כל אשר לא נכתבו בספרי הקדש — והנה פעלים כאלה לפעמים הם שומרים כל אותיות השרש בתכונתם וסדרם כמו בשני הפעלים האלה אשר הזכרתי — ולפעמים תתחלף בהם אות אחת מאותיות השרש, על פי משפט חלוף אותיות המוצא ואותיות אה"וי, או כי יתהפכו אותיות השרש כפי משפט הפיך האותיות בלשון עבר — ומי לא יראה כי הפעל הורות הוא בנין הפעיל משרש ראה, והפעל הוֹעַד הוא בנין הפעיל משרש עלה? — ומאלה תקיש על השאר.

אבל לא כל הפעלים הנגזרים על דרך זה מפעלים אחרים יניח העברי תמיד בבנין הפעיל, כפי אשר יחויב מצד עצם הוראת השרש לפי עקר הנחתו, כי לפעמים אחרי אשר נעתק זה השרש ממקום הנחתו הראשונה למען השתמש בו בזה הפעל, יראה העברי כאלו יהיה זה שרש הונח בעצם אל הפעל הזה ויעשה ממנו בה"ק, (ויען כי הרוב יחלוף ויהפוך את אותיות השרש כפי משפט חלוף האותיות המתחלפות

המתחלפות וכפי חלוף הגזרות, והם, נחי פ"י ע"ו ל"ה ע בזה, נחי ע"ו ו"ה בכפולים) כמו פעל גָהה הנגזר מפעל נוֹחַ כי הוראתו היא כהיגת הטעם אל מחוז חפצו אשר יָנוּח שמה (הֵנִיחַ) הפעל מָרָה הנגזר מפעל מָרוֹר, כי הוראתו היא המרידה באדון עד אשר יְמָרוֹר רוחו — (הֵמֵר). הפעל קָצוֹר הנאמר על קצירת התבואה (הִקְצִר) מפעל צָלוֹל המורה על פי עקר הנחתן שקיעה, ומורה גם הוא יורה על עשית הצל, יען כי הצל הנראה על הארץ הוא כאלו שוקע מהעצמים העומדים אל פני השמש (הֵצֵל), והנה בכל הפעלים האלה ודומיהם יתדמה בנין הפעיל בהוראתו אל בנין הקל, כי הפעלה הזאת אשר יורה אותה המדבר, על ידי בנין הקל, משפט הוראתה הוא אל בנין הפעיל לפי עקר הנחת השרש, ולפי עצם הוראתו בתחלה כאשר יבין כל משכיל *).

(ההמשך בחודש הבא)

ג

---

*) הקמחי לא הכניס בדבריו רק ארבעה פעלים. כי סמך על רוחב לב שומעו אשר הבין מעצמו את יתר הפעלים הנכנסים תחת המין הזה. ומדרך החוקר המדבר אל אוזן חכם לב הוא לפתוח לו את שערי החקירה המוליכה אל מטרת האמת, ואשר אליו יגיע הוא נשען על רות בינתו לבד, ובאמת החוקר המשכיל אשר לו יד לדרוש ולהעמיק בשרשי הלשון, ימצא עוד פעלים רבים הנגזרים על דרך זה בניני קל מפעלים אחרים, ואשר לזאת הסבה יתדמה בנינם ההפעיל אל

ג

תולדות ישראל

גירוש היהודים מספרד

(ההמשך)

וכשמוע הכומרים את דבר האנוסים, כי אך כחש יכחשו באמונת ישו, ולבם בל עמם, הודיעהו למלך פערדינאנד, ולפאפסט קסיסטוס הרביעי, והמה שלחו פקודה לשופטי האינקוויזיטיאן, לפקוח עין עליהם, ועל מעשיהם, ויצו למושלי כל עיר ועיר לבוא לעזרת השופטים האלה, להעניש את העוברים בעונשים גדולים ומרים, ופתשגן כתב הדת נתן בכל עיר אשר בכל מחוזות ספאניא, ויחרדו היהודים מאוד על הדבר הזה, עד כי יותר משבעה עשר אלף מהם שבו לאמונת נוצרים, ויקבלו

אל הקל — ומה מתוק לאיש נבון המחקר הזה! המגלה לו את פנימית הלשון ומראה לו את הוד יפיה, איך היא יודעת לצרף רעיוני שתי פעלות בפעלה אחת אשר יעשה העצם הנושא — ואיך היא תשנה את מנהג שמוש הבנינים על פי הצרוף הזה — וּבְהִשָּׁנוּת הדברים אחרי כן בפי ר׳ יואל בר״יל יזכרו עוד פעלים אחרים כאלה׃ —

ויקבלו תשובה מהם על אשר עשו בסתר׳ ושני אלפים
נשרפו חיים, ועוד אחרים אוסרו בבית המשמר, ונשארו
שם ימים רבים, והיוצאים חפשי היו לחרפה ולביזה,
והוכרחו לעשות בבגדם העליון שני צלמי שתי וערב אדומים,
לאות, כי ראויים הם להשרף, גם על המתים לא חסו,
כי הוציאום מקברם, ושרפו את עצמותיהם, ויקחו את
נכסיהם אשר השאירו אחריהם, ולא נתנו לבניהם ירושתם׃
ויהי כאשר צר ליהודים מאוד ויעזבו רבים את רכושם וכל
אשר להם, ויברחו לארצות אחרות; אמנם שופטי
האינקוויזיציאן היו לשטן להם, ולא הניחום לעזוב את
ארצם; ובכל זאת רבים נסו משם בסתר׃ וגם אותם
אשר קבלו עליהם דת ישו לא נצולו מצרות ורדיפת המון
עם, וכל נגע ומכשול אשר קרה ליושב ארץ הזאת תלו
באשמת היהודים, או בכחש המומרים למראה עין׃ וכן
היה המעשה בעיר טולעדא, כי בשום שרי העיר מסים
חדשים על בני העיר, אמרו הפתאים בעם, כי בעון
היהודים באה עליהם הצרה הזאת, וירוצו לבתי היהודים,
ויהרגו קטן וגדול יחד, וגם על ילדי המומרים לא חסו,
ויהרגו גם אותם׃ וכאשר שקט הרעש השתדלו המורדים
אצל הסדרה, לגזור חקים קשים על היהודים המומרים,
ועל המארען *) אשר קבלו אז עליהם דת ישו, ונגזר
עליהם

---

*) מאהרען או מוירען, הם ערביים עובדי
כו"מ, אשר ישבו במספר רב בארץ שפאניא׃
ונלחמו תמיד עם הנוצרים, וגברו עליהם ויגרשום,
ויחבאו הנוצרים ביערות ומערות על פני השדה
מפחד המוירען, עד שנתאחדו עם רב מהנוצרים,
ומכו

עליהם שישארו תמיד בשפלותם, ולא יעלו ולא יגיעו לשום
התמנות בעיר או במדינה׃ אמנם הכומרים מאנו בחקים
האלה, ואמרו, שהוא נגד דת אמונתם, וגם השכים עמהם
הפאפסט, ובטל החקים האלה׃

אלה הגזרות גזרו המלך פערדינאנד והמלכה
איזאבעללא אשתו על היהודים אשר במדינותם, בעצת
המיניסטער צורר היהודים דע טוררע קרעמאטא׃
ויהי כאשר הוכן המלך לעלות למלחמה נגד יתר פליטת
עם מוירען, ותשיאהו איזאבעללא אשתו לנדור נדר,
להשמיד כל היהודים מארצו, או להכריחם לקבל אמונת
ישי, ואז יצלח ואז ישכיל׃ וככלות המלחמה, ואנשי
ספאניא הכו והחרימו כל שריד מהמוירען, אז כלו המלך
והמלכה את מחשבתם הרעה, וגזרו על כל היהודים
לעזוב את ארצם משך ארבעה חדשים מיום צאת הפקודה
(בחודש מערץ 1492 למספרם, או חדש אדר ה׳רנ״ב
ל״בע)׃ והצורר דע טוררע הנ״ל השית את המלך
לקצר עוד מזמן הקצוב הזה, ולהזהיר לעמו בעונש גדול,
לבלי מכור ליהודים לחם ומזון או שאר צרכי אדם, אם
המצא ימצא אחד מהם כשאר בארץ אחר כלות החודש אפריל
(והוא סוף חדש השני מיום הגזירה)׃ ויש מכותבי הדורות
יספרו, כי אחר זה יצאה עוד גזירה חדשה, שהיהודים
המגורשים לא יקחו אתם כסף וזהב ואבנים טובות, וכל
דבר יקר ערך, אך מלבושים ולחם ויין לבד יקחו׃ ואחרים
מכחישים הגזירה הזאת׃ ויהי מה, בכל זאת לקחו יהודים
הרבה

ויכו את המוירען מכה רבה, ויכניעום׳
ויכריחום לקבל דת ישי, ולסוף כלה גרשום
מן הארץ׃

הרבה אוצרות רב בכסף וזהב ואבני טובות עמהם, הגם כי רובם יצאו משם בעוני ובחוסר כל·

ויהי ככלות המועד הקצוב הזה, והנה גרש גורשו כשש מאות אלף נפשות יהודים, אנשים נשים, וטף, מארץ הקדש הזאת· והנוגשים אצים, ולא הניחום להתמהמה אין גם רגע, כי הנשארים הוכרחו להמיר דתם, או הומתו, או נמכרו לעבדים ולשפחות, ובין המגורשים היו חכמים וצדיקים גדולים, כאשר אזכור למטה איזה מהם בשמותם· וירדו כלם באניות, ויתפשטו הנה והנה לבקש מנוס ומפלט בארצות נכריות, והמה עוברים הלוך ובכה, ותעל צעקתם השמימה. — ונמצא באיזה ספרי הקורות׳ שכמה יהודים המוכנים ללכת מהארץ, הוכרחו להשאר שם, ולהמכר לעבדים, יען כי חסר להם איזה דינרי זהב, לשלם שכר האניה, אשר על כל אחד מהאומללים האלה לשלם לרב החובל· והמהירות והאכזריות היתה גדולה כל כך, עד ששתי אניות המלאות נפשות ישראל, אשר לא יכלו לעבור מהחוף מסבת איזה מניעות באניה, נתעכבו אחרי כן מלעבור בים, יען כי כבר עבר המועד הקצוב מאת המלך, והיהודים אשר בהם נלקחו לעלות ליבשה, להשאר בארץ, ולהמכר לעבדים ושפחות· הלא למשמע אזן דאבה נפשנו! —

ומי ישער ויספר הצרות הגדולות אשר הגיעו ליורדי האניות האלה! כמה אניות הוצתו באש, והיושבים בתוכן נשרפו או טובעו בים; ויש היו כל כך מלאות מנפשות אדם עד שמכובד המשא נטבעו; ויש הושלכו הלאה מרוח ומגלי הים, ולא מצאו יבשה ימים רבים׳ עד שמתו יושביה ברעב ובקור· גם דבר היה באניות ומתו נפשות רבות, ובראות המלחים את זאת, ויוציאו את הנשארים חיים על האיים

האיים הקרובים ושם מתו ברעב, או נטרפו מהחיות. ורב החובל אחד עבר בו רוח שגעון, ויחפוץ לשחוט כל היהודים אשר באניתו לנקום נקמת ישו. ויהי שם סוחר נוצרי אחד על האניה, ויגער בו לאמור, מה לך לנקום דם ישו? הלא דמו נשפך לכפר על חטאי בני אדם, וגם הוא צוה למחול ולא לנקום, ואתה אל תשפוך דם האמללים האלה. ולא הרגם רב החובל, אך פשט את בגדיהם ויוציאם ערומים על אחד מהאיים, ושם מתו מקור, או נטרפו מהחיות — ואחרים מהם באים בשלום עד סמוך לעיר פעז (היא הבירה במדינה אשר שמה פעז כשם הבירה, והיא בתחת ממלכות הבארבאריע בחלק אפריקא) לא יהניחום בני העיר לבוא, ויסגרו השערים מפניהם, כי יראו מפני רוב מספרם וגודל עניותם. וישארו האומללים על פני השדה, וישכנו באהלים, ויאכלו עשבי השדה, הנדלים שם דלים ורזים בארץ צחיחה הלזו. ולצדקה חשבו היהודים ליושבי עיר הזאת, כי הניחום בטח ואין מכלים, יען כי שאר גויי ארץ הבארבאריע אך זרו למו, ויענם ויגוררם כאות נפשם, כאשר הרבו לספר כותבי הדורות.

זה פרי שכלות פערדינאנד המלך ואשתו איזאבעללא המרשעת, וזה פרי גודל לבב הכומרים הנרפים ושאר מסיתים הרעים והחטאים. והחכמים והישרים אשר בין הנוצרים במדינות ספאניא התרעמו מאוד על המלך והמלכה אודות הרעה הגדולה הזאת, כי אמרו, שתשחת הארץ ע"י מיעוט יושביה, וגם אמרו, כי לא מחכמה עשו כזאת, להכנים כל בני מדינתו בסכנה גדולה, כמעט גרם לתת חרב איש ברעהו, כי בכל אשר השתמרו השופטים והשוטרים בהכנותם לגירוש הזה, הלא יכול להיות שהמון רב מישראל, העולה (עם האנוסים) על סך שמונה אלף נפשות

נפשות, ממרירות לבם הגדולה יאחזו חרב וחנית להלחם עם שונאיהם, ויכו באויביהם מכת הרג ואבדן, ולא יקומו אם גם הם יאבדו, ותמות נפשם עם רודפיהם האכזריים. ויפה התפאר החכם אברבנאל את צדקת היהודים בזה, כי דרכם לשמוע אל פקודות המלך והשררה, אשר בצלם הם חוסים, ולהכנע מפניהם, גם אם יגזרו עליהם גזירות קשות ומרות. ונשתבשו כותבי דברי הימים, ולא ידעו, מה הסב את לב המלך פערדינאנד לעשות מעשה רשע כזה? האם היה אוהב הון, ויקו להשיג אוצרות רב, כי יגרש את היהודים מארצו, או אם עשה זאת מקנאת ישו, וחשב לכונן גם בשמים כסאו? והנה הפאפסט אלכסאנדר השני נתן למלך הזה שם מלך מאמין אמתי (קאטהאליסער קעניג), אך גם כי בלי ספק שחק הפאפסט בין לבין עצמו על סכלותו וקנאתו הבל, והעד, כי הוא בעצמו קבל היהודים המגורשים מהמלך המאמין הזה, ונתן להם חירות לשבת בארצו.

(ההמשך בחדש הבא)

פתרון החידה

בתקופה שנייה עמוד ס"ג

אותות ששה בקולך חזק תשמיעם
שנים מהם בראשית שמך נביעם
על אות האחרון נראה תמונתך
אמנם אין פה מקום מכון לשבתך
פעם קל תפעל פעם תהלך ברגש
מי לא ידע עתה שמך — הַדָּגֵשׁ

מ—ב—א

ד

באורי ספרי קודש

באורי מלי עברית ופתרון פסוקים נעלמים

מזמור מ"ו

לדעתי המזמור הזה והמזמורים מ"ז ומ"ח הבאים אחריו סובבים על הקורות אשר עליהן סובבים מזמורי אסף פ"ג, ע"ה, ע"ו. במזמור פ"ג ספר המזמר, כי אהלי אדום וישמעאלים מואב והגרים גבל ועמון עמלק פלשת יושבי צור ואשור אמרו: לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, ובמזמור אשר לפנינו הודיע לנו המזמר מן גבורת ה': משבית מלחמות עד קצה הארץ; במזמור ע"ו אמר אסף: שמה שבר רשפי קשת מגן וחרב ומלחמה, ובאשר לפנינו הודיעו לנו בני קרח: קשת ישבר וקצץ חנית עגלות ישרף באש; במזמור הזה ספרו לנו מן הרעש והרעדה אשר היו בימים ובארץ וז"ל: יהמו יחמרו מימיו ירעשו הרים בגאותו. ובפסוק זין: המו גוים מטו ממלכות נתן קולו תמוג הארץ, ובמזמור מ"ח אמרו: ברוח קדים תשבר אניות תרשיש, כדרכם בעת הרעש, ובמזמור ע"ה אמר אסף: נמוגים ארץ ויושביה, ובמזמור פ"ב התפלל כענין נבואה על הרעש: אלהי שיתמו כגלגל

כקש לפני רוח, כאש תבער יער וכלהבה תלהט הרים כן תרדפם בסערך ובסופתך תבהלם; במזמור מ"ז נאמר: נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם, אם כן האסיפה היתה בירושלים אשר שם נקבצו שבטי יה, ועל הענין הזה אמר: מלך אלהים על גוים אלהים ישב על כסא קדשו · כי הנדיבים באו למכון שבתו וכרתו לפניו ברית שלום עם ה', והיה הדבר ההוא כאלו מלך על כלם· ובמזמור מ"ח נכתב: כי המלכים נועדו אשר יפרשו לפי הענין נועדו בירושלים · והמזמר קרא במזמור ס"ח לנדיבים מלכים, או גם מלכים היו בתוך הנדיבים (אונטער דען גראסן) אשר התאספו בירושלים, או ענין מלכים יועצים כמו מלכי ישכר עליך, בן חכמים אני בן מלך קדם (עיין רדק שרש מלך) או קרא בדרך הפלגה לנדיבים מלכים כדרך בעלי השיר ובפרט בלשון עברית אשר גם מלך לשדה נקרא מלך · —

ועתה אם תחקור בכל המזמורים אשר הזכרתי תמצא כי מלכים רבים עד קצה הארץ קשרו קשר נגד ישראל ונלחמו בו, וה' השבית אוצרות כלי המלחמות אשר לשונאיו, ואחרי כן עשה רעש גדול בכל מדינותיהם וגבר יד ישראל, עד אשר באו נדיבי עמים לירושלים לכרות ברית שלום עם ישראל · אמנם המזמור אשר לפנינו שר המזמר בעת הרעש או על עת הרעש, ושתי כתות שרו אותו, הכת הראשונה בטחה בה', וכת השניה יראה מפני הרעש הגדול והנורא אשר היו בכל ארצות תבל · הראשונה שרה פסוק ב', ג' ה', וי"ו, ח', יו"ד וי"ב והכת השניה פסוקים ד' זין טי"ת, ופסוק י"א קול מהרוס נשמע·

פסוק ז׳ ו״ג עניכם אלהים לנו מחסה על כן לא נירא בעת אשר תמיר בה הארץ תמורות שונות והרים נמוטו אל לב ימים, והוראות בלב ימים כמו אל לב ימים (זמירות ישראל) ודמיונו מי יעלה בהר ה׳ ואולי הוראת הבית כהוראתה לרוב, ולהט הרים היה ועל ידי כן נשפכו מעינות תהום וזרם מים רבים הקיפו הרים אחרים אשר מטו, וזה אשר אמר במוט הרים בלב ימים, ואין לך אימה חשכה גדולה מזו׳ (ד׳) בגאותו, בגאות ה׳, ואם תשוב המלה הזאת אל מימי׳ כאשר חשבו קצת המפרשים היה לו לאמור בגאותם, ועניינו למה לא נירא הלא הרעש בא בכח וברצון ה׳ (י״א), עניינו הרפו ודעו כי אנכי שופט כל הארץ, ארצה להיות רם על ידי גוים האלה, ארצה להיות רם על ידי הארצות האלה׳ ולא עליכם לפחוד פחד׳ אמנם רוממתו בגוים הוא משפטו הצדק, ורוממתו בארץ כחו וגבורתו׳ (י״ב), אם אין הפרש במלים בין פסוק הזה לפסוק ח׳ יש הפרש בניהם בנטוי שפתים, ואתן לך משל, אם תאמר עמי אֵל, תבטא המלה אל ביתר עוז, כי אלהים הוא המאוד נעלה, אמנם אם שמעת מפי עליון כי אותך לבדך יושיע ועל זה תאמר: עמי אֵל, תתן עוז על מלת עמי להוציא אחרים, כי דעתך לאמור עמי ולא עם אחרים ואת זה רמזתי בתרגומי על ידי שנוי האותיות׳

איבערזעטצונג

1) דעם זאנגמייסטער דער קאראחיטן איין געזאַנג אויף עלמות *)

ערשטעס קאהר·

2) גאטט איזט אונס שוטץ אונד קראַפט, הילפֿע אין דער נאטה אימר אנוועזענד·

3) אין אומוועלצונגן איזט דיא ערדע בעגריפֿען; בערגע דראָהן אינס מעער צו שטירצען· וויר פֿירכטען ניכטס·

צווייטעס קאהר·

4) אך עס איזט גאטטעס ערהאבענע קראַפט דאס מעערע שיימן, שטירמן, בערגע רוישן·

ערשטעס קאהר·

5) דער שטראהם, זיינע אבטהיילונגן, בלייבן ערפֿרייליך
דער גאטטעסשטאדט, דעם העכסטן הייליגעם וואהנזיטצע·

6) אין איהר טהראנט גאטט, זיא קאן ניכט וואנקן; פֿאם מארגן־אנבעגין איזט גאטט אין איהרר הילפֿע·

צוויי־

*) מיינע פערמוטהונג איבר דיא אינסטרומענטע עלמות (דיא פראלטערן) ווערדע איך ביים ערקלערונג דעם 88. פזאלמס אנלייגן·

צווייטעס קאהר׳

7) פֿעלקר רופֿען יאממער אונד נאטה, רייכע בעבען,
זיינע דאָננער ראָללען, אך דיא ערדע פֿערגעהט!

ערשטעס קאהר׳

8) גאטט צבאות איזט מיט אונס
יעקב׳ס גאטט איזט אונזערע פֿעסטע

צווייטעס קאהר׳

9) קאממט, שויעט גאטטעס טהאטען,
ער פֿערוויסטעט, פֿערניכטעט דיא ערדע׳

ערשטעס קאהר׳

10) ער פֿערניכטעט דען אללגעמיינן קריג,
צערבריכט באגען, שטומפֿפֿט אב שפיסע,
לעסט קריגעסוואגען אין פֿלאממען פֿערלאָ־
דערן׳

איינע שטיממע פֿאן אָבען׳

11) זייד רוהיג אונד וויססעט! איך דער אלל־
ריכטער,
צייגע מיינע האהייט דורך יענע פֿעל־
קער,
צייגע מיינע האהייט דורך יענע ערד־
שטריכע׳

ערשטעס קאהר׳

12) מיט אונס איזט גאטט צבאות
יעקב׳ס גאטט איזט אונזרע פֿעסטע׳

מזמור

מזמור מ"ז

א) שלש כתות שרו המזמור הזה, הכת הראשונה מן יראי ה' שרה פסוק ב' וג' וכת השניה מן בית ישראל, שרה פסוק ד' וה', וכת השלישית מן בית אהרן, הפסוקים ויו', זין, חי"ת, ופסוקים טי"ת יוד שרו כל הכתות. (ב) כל העמים תקעו כף, המפרשים אמרו תקיעת כף (יד) לשמחה. אמנם התקיעת כף לשמחה איננה נמצאת כי אם בפיות המון, גם המחלוקת השניה מן הפסוק הזה תורה כי מנצח כלי זמר ידברו. על כן אני אומר ענין כף, פה, כמו כפות זהב ונצוח כלי זמר דומה אל אשר נקרא בלשון אשכנז (יאַניטשאַרען מוזיק) ולפרוש זה תרגמתי, כי הרשות נתונה למתרגם לבחור בבאור אשר יש לו יתר פאר, או יתר שאת במליצה, אם אין לפרוש אחר יסוד חזק ממנו בבחינה. **בקול רנה**, יש תרועת יגון ואנחה, ותרועת מלחמה ותרועת שמחה, על כן אמר התרועה הזאת תהיה לששון ולשמחה. (ו) **עלה אלהים בתרועה**, כאשר עלה ארון אלהים תרועת מלחמה נשמע לפניו, אבל עתה אשר שב למנוחתו, עתה אשר נתן ה' שלום לנו בנועם זמירות תריעו לו, וזה אשר אמר: זמרו לאלהים זמרו. (ט) **מלך אלהים על גוים**, כבר בארתי המאמר הזה בבאורי הקדוש. (י) **נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם**, מחברתו: נדיבי עמים נאספו, עם אלהי אברהם נאספו. הנדיבים היו בירושלים בעת מועדי ה'. **כי לאלהים מגיני ארץ**, רצונו לאמור לאלהים מחסה לארץ, ומבלעדי תשוב הארץ לתהו ובהו. **מאוד נעלה** מחברתו מגן מאוד נעלה.

איבערזעטצונג׳

(ליזט מאז דיא פזאלמן 46, 47, 48, 75, 76, 83 מיט אויפמערקזאמקייט, זא ערגיבט
זיך דארויס זעהר קלאר פאלגענדע געשיכטע:
נאך איינר קאַאַליציאן פאסט אללר פעלקר געגן
איזראעל, ענטשטאנד איין אללגמיינר קריג געגן
דאסזעלבע, הירין וואורדן דיא וואפפן=פאררעטהע
זיינר פיינדע צערשטעהרט, אונד איהרע פלאטטע
שייטערטע; הירויף פאלגטן ערדבעבן אונד שטיר=
מע צו וואסער אונד צו לאנדע׳ דיא פיינדע
וואורדן דאדורך נעצוואונגן, פרידן צו מאכן׳
עס פערזאממעלטע זיך איין פרידענסקאנגרעס אין
ירושלים, ווא דער פרידע פעסט גזעצט וואורדע׳
דער פזאלמיסט בעטראכטעט דיזע בעגעבנהייטן,
בעזאנדערס אבר דען פרידענסאבשלוס אין ירושלים
זא, אלס ווען דאדורך אללע פעלקר איזראעלס
גאטט אלס קעניג אנערקאנט העטטן׳)

קאהר דער גאטטעספירכטיגן מעננר׳

1) דער זאנגמייסטער, איין פזאלם דער
קאראחיטן׳

2) פעלקר! שלאגעט דיא טעללערכען אנאיינ=
אנדער, א),
לאסעט פאר גאטט פריידנגעזענגע הערן;

3) דען דער עוויגע, העכסטע, שויערפאלל ער=
האבענע
איזט דער גראסע קעניג דעס גאנצן ערדבא=
דענס׳

קאהר

קאהר דעס פֿאלקעס·

4) פֿעלקר האט ער אונס אונטרוואָרפֿן,
נאציאָנן אונטר אונזרע פֿיסע געלעגט,

5) איין ערבגוט אונס אויסערזעהן,
איינע פֿערהערליכונג יעקב'ס, זיינעס ליב-
לינגס·

קאהר דער לעוויטן·

6) אונטר שמעטטערנדן קלענגן, שטיג דער
הערר עמפאר,
פֿירכטרליך האללטע פֿאר איהם דיא קריגעס-
פאזוינע.

7) יעצט לאבזינגט גאטט, לאבזינגט;
לאבזינגט אונזערם קעניג, לאבזינגט;

8) דען גאטט איזט אנערקאנטער קעניג דעס
גאנצן ערדבאדענס;
שטימט אן איין ערבויאונגסליד! ב)

אללע קעהרע·

9) דער אללריכטר איזט אנערקאננטר קעניג
אללער פֿעלקר,
דער אללריכטר זאס אויף זיינעם הייליגן
ריכטרשטוהלע,

10) דא פֿערזאממעלטן זיך דיא גראסן אללר
פֿעלקר,
אונד דאס פֿאלק, וועלכעס אברהמ'ס גאטט
אנבעטעט;

דען זיין איזט דיא שירמענדע קראפט דער
ערדע, דער רייכע,
איין אונפערגלייכליכעס שילד. ג)

אנמערקונגן.

א) איינע ארט פאן יאניטשארן - מוזיק, וואראויס פער-
מוטהליך דיא יעטציגע ענטשטאנדן איזט. דער
פזאלמיסט רעדעט דיא פעלקר, וועלכע דאמאלס
דיזע קונסט בעזאסן, אן, דאס זיא פאר גאטט דיזע
איהנן אייגנע מוזיק הערן לאסן זאללן.

ב) דער העברעישע אויסדרוק איזט משכיל, דיזס הייסט
בעלעהרענד (ומשכילי עם יבינו לרבים), אונטרזו-
כענד, פארשענד (משכיל על דבר ימצא טוב) בע-
גליקענד (ויהי דוד לכל דרכיו משכיל). אין אללן
דיזן בעדייטונגן פינדן זיך פזאלמען דאפאן, היר ווירד
איין בעגליקענדעס (ערבויאונגס) ליד דאמיט בע-
צייכנעט; אין דעם 48 פזאלם, איין בעלעהרענ-
דעס ליד, דען ביס צום 10. פערז ווארנט דער
פזאלמיסט דען קעניג, דאס ער דורך זיינע גליקלי-
כע הייראטה זיך ניכט פאן זיינן פפליכטן אלס קעניג
אבלייטן לאסן זאלל. פרייאליך זאגט ער איהם דיס
ניכט מיט דירן ווארטן הערוים; אללין מאן קאן
דאך דאז פאעטישע געוואנד, ווארין ער זיך פער-
שלייערט, דורכבליקן אונד זיינע אייגענטליכע אבזיכט
לעזן. פאן דעם 10טן פערז אן, הערט דער
פזאלם אויף, בעלעהרענד צו זיין. אין דעם 11טן
פערז ווענדעט זיך דער פזאלמיסט אן דיא פרינצעסין,
אונד

אונד דער 8טע דיענט איהם צו איינם איבערגאנגע.
דיזר צווייטע טהייל דעס געזאנגעס איזט, וויא ער
אין דער איבערשריפט אנגעקינדיגט ווירד: איין לי-
בעסליד. נון האבע איך נאך איין ביישפיל פאן איי-
נעם פערזאנענלידע אנצופיהרן, דאז דען נאמן
משכיל פיהרט. הירצו וועהלע איך דען 88טן
פזאלם, אונד מיינע קינפטיגע איבערזעטצונג דעס-
זעלבן ווירד, וויא איך ניכט צווייפלע, מיינע בע-
הויפטונג בעגרינדן; אום יעדאך דעם לעזר איינן
וויכק צו געבן, וויל איך פארלייפיג נור איניגע
פערזע דיזעס פזאלמס איבערזעטצן:

פזרו 16.

עלענד אונד הינפעלליג בין איך פאן יוגענד אויף,
נון מוס איך נאך דיינע בעאֶנגסטיגונגן ערטראגן —
דארף איך צווייפלן?

פזרו 19.

בעזעללשאפטער אונד פריינדע האסט דוא ענטפערנט,
מיינע פערטרויטע האסט דוא ענטפערנט —
איינע אונבעגרייפליכע דונקלהייט.

איך צווייפלע ניכט, דאס דיזער פזאלם, אויך דעם-
יעניגן אייסערסט אויפפאללענד זיין ווירד, דער
איהן נור פליכטיג דורכבליקט, דען ער איזט
גאר ניכט זויא דיא געוועהנליכן אבגעפאסט. אללע
פראגן, וועלכע דארין פארקאממן, בלייבן אונבעאנט-
ווארטעט; אלליין אללע דיזע פראגן בעאנטווארטן
זיך פאן זעלבסט; דען דער מאן, וועלכר זא יעממער-
ליך קלאגט, ווארדע איינר דער געהרטעסטן אין
גאנץ איזראעל (מלכים א׳ ה׳ יא׳); אין זיינר יוגענד
אבר

אבר מוס ער אויס אירגענד איינעס פערזעהן, אין
איינע אונטעראירדישע גרופט געוואָרפן וואָרדן זיין·
זיינע דאמאליגן קלאגן קענען דאהער קיין אנדרע
פיהרן, דא דער ערפאלג געלעהרט האט· דאס דיא
שטראפע צו זיינר בעססערונג אונד זיינעס גליקעס וואר·

איך האבע אין דעם פארהערגעהענדן געזאגט'
דאס דער פזאלם 45 צווייא אונגלייכארטיגע טהיילע
האבע; דיס שטימט אויך מיט זיינר איבערשריפט איבער-
איין· דיזע איזט ווערטליך: בעלעהרענדעס ליבעס-
ליד· זאללטע נון בייא דען איבערשריפטן שיר מזמור
אונד מזמור שיר ניכט עטוואס עהנליכעס שטאטט
האבן? איזט נעמליך דער ערסטע טהייל איין שיר
אונד דער אנדערע איין מזמור, זא הייסט דאז גאנצע
שיר מזמור· איזט עס אבר אומגעקעהרט, מזמור
שיר·

ג) איך קאן אננעהמן, דאס דעס לעזר דיא פראגע
איינפאללן ווערדע: זינד דיא טהאטזאכן, וועלכע
אין דעם איינגאנגע אנגעפיהרט וואורדן, אויך אין
דען ביידן געשיכטביכרן (מלכים' דברי הימים) אנ=
געגעבן? איך אנטוואָרטע: ניין! מאן פינדעט דארין
קיין וואָרט פאן דער אללגעמיינן קאָאַליציאָן (פזאלם
83), פאן דעם איינברוכע דער פלאָטטע (פזאלם 48),
פאן דער צערשטערונג דער פיינדליכן וואפן = פאר-
רעטהע, נאהע בייא ירושלים (פזאלם 76 אונד אויך
צום טהייל פזאלם 46) פאן דעם שטירמן אונד ערד=
בעבן (פזאלם 46 אונד 76), פאן איינר צוזאממנ-
קונפט דער גראָסן אונד דער קעניגע אין ירושלים,
וועלכע·

וועלכע, וויא איך ניכט צווייפֿלע אין פואלם 46
אונד 48 דייטליך אנגעצייגט זינד (זיהע אויך
מיינע איבערזעטצונג אונד ערקלעהרונג דעס פואלמס
48 אין מאסף התק"ע); אונד הירויס פֿאלגט פֿאן
זעלבסט, דאס דיא רעגירונג, אונטער וועלכר דיזע
גראסן בעגעבענהייטן זיך עראייגנעטע, זיך ניכט מיט
צופֿערלעסיגקייט בעשטיממן לאסן: צוואר גלויבן
איינינע ערקלעהרער, דאס דיא אללגעמיינע קאַלי-
ציאן, אונטער דער רעגירונג דעס קעניגס יהושפט
שטאטט געהאבט העטטע, וויל פֿאן 10 פֿיינדליכן
מעכטן, וועלכע אים 83טן פואלם אויפֿגעצעהלט
זינד, דרייא ווירקליך מיט יהושפט אים קריגע וואַ-
רען, אללײן דיא איבריגן זינן? וויא דעם אבר אויך
זייא, זא האט דיזע אונטערזוכונג, אויף דיא ער-
קלעהרונג דער אבן ערוועהנטן פואלמן קיינן איינ-
פֿלוס, דען עס ווירד אין ריקזיכט דערזעלבן, אם
רעטהזאמסטן זיין, וואס איבעראלל דאז רעטהזאם-
סטע איזט: דאז נוך זא פֿיל אלס מעגליך, אויס דעם
בוכע צו ערקלעהרן.

פתרוני

ה

ענינים שונים

א

מכתב אל מוצאי המאסף *)

על דבר החידה אשר שמו בתוך המאסף בתקופה שניי לחדש שבט תקע׳ המתחלת:

הן קלותי וידים רפות חזקתי וכו׳
אשר לא גזלתי אשיב אשלם כפלים וכו׳
ז״ה חותמו

אישים נכבדים אוהבי אמת!

קראנו החידה הנפלאה הזאת, לא ידענו מי עשה הדבר הזה: — אמרו אחינו דורשי אמת! מי הוא

*) המכתב הזה שלוח לנו מאת נבוני מדע והשכל הבאים על החתום תחתיו: ואף כי חוק שמנו לתת מחסום לפינו לבלתי הביא דברי ריבות בשערנו, בכל זאת גם מטרת האמת והנכוחה תמיד לנגד עינינו; והנה אם אמת הדבר, נעשתה התועבה ·

הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לחתום בשם זה ולא
זה שמו אשר יקראו למחבר האמיתי רק הוא

הרב הגאון הגדול הנודע בשערים כבוד מהו'
אהרן בן קלמן אב"ד ור"מ דק"ק ארוד במדינת
אונגארן

ראו זה דבר חדש אשר כבר היו לעולמים; השביעו
אתכם! אם לא שמעתם אם לא ראיתם ספר נחות
המליצה אשר להרב הפייטן כבוד מהו' וואלף בוכנר נרו
(אשר נדפס בברלין מחדש תקנו) שם שם תבקשנה
גם תמצאנה, גם החידה גם פתרונה מאת הרב מהו'
אהרן בן קלמן נרו', ונחנו בחפזינו אמרנו אולי מגודל
יקרה העתיקה האיש הזה לתומו וליושרת לבבו להגיד
לאדם מה יהי' והי' כי תקראנה איש ואיש ופותר אין לה,
או יוסיף איש הזה שנית את ידו להוציא גם פתרונה,
בשם המחבר האמיתי מהו' אהרן בן קלמן הנ"ל; —
כן

התועבה הזאת מאיש הזה לחרוש בעגלת רעהו,
לכסות מערומו בפאר בגד עמיתו ולגזול
פת כף אחיו אשר עמל בו, אז בודאי שבט
עברתם לו יאה, ישוב עמלו בראשו ועל קדקדו
חמסו ירד· לכן עצור במילין לא נוכל והעתקנו
מכתב הזה מלה במלה להיות לאות ולמופת
לרבים למען לא יוספו לעשות כזה: אולם
גם נבטיח לאיש הזה, אם יש דברים עמו
להצטדק ולהתנצל בדברים כנים ואמתיים, לא
נכחד האמת תחת לשוננו, להגיד ישרו לעיני
העדה· ד"ה

כן יאות לבן משכיל להגיד דבר בשם אמרו לרומם כבוד
חכמים, ולהתאבק באב"ק רגליהם ובזאת יכופר!

אמנם תקותינו נכזבה ומה גדלה החרדה, עצמנו
פין בהביט תחת החידה, הטרה לקורא ח"ל:

„החידה היפה הזאת אשר כל פותר אותה ימצא טוב
„טעם ודעת מצאתי בין אמתחת המכתבים אשר הראני
„הרבני המדקדק מהורר זכוויל הנאווער
„ממעשה ידי נעוריו לפי דבריו; ויהי כי מצאה
„חן בעיני ואפצר בו לתתה לי להעתיקה במאסף, והנני
„אעיר וכו' ויכיר למי החותמת וכו'."

ש"ב

מה נאמר ומה נדבר לכם אדונים נכבדים! מה נפלאה
החידה הזאת וכי אחרי אשר היתה ימים רבים (מאת
ר' אהרן בן קלמן) ביד החכם ר' וואלף בוכנר,
ואחרי אשר נטעה אתו מים ועד אפסי ארץ, גם ראינו
אותה בידו בק"ק ברלין, בראדי, המבורג וכו' בחתימת
שם המחבר אמיתי אב"ק; ואחרי אשר הוצאה לאור בספר
צחות המליצה זה שנה תמימה! והנה פתאום — שמע
הקורא ותצילנה אזניך! — עזבה אלוף נעוריה ותלך
ותתע בין כתבי איש הלזה, ותהי לו לבת׳ וכאשר
הפציר בו אחד מחכמי המאסף, ויפל לפניו בכה גם חנן
לתת לו הבת היפה הזאת, אשר עשה בימי נעוריו לפי
דבריו ויעתר׳ — ויהי כראות החידה כי כלתה אליה
הרעה, ותאמר, המצא חן בעיניך להביאני ואנכי נכריה?
לך ואשובה אל מקומי הראשון! ויען ויאמר, אם כן למה
זה אנכי? הנה לא באת בגלל קורתי, אל נא תעבורי
מזה!

חזה! — ככה דבר ויצא עגל הזה! — הה לכל הכלימה! די בזיון וקצף, אין יראת אלהים במקום הזה! — ידענו חכמי המאסף כי לא עליכם האשם, ולא עליכם תלונתינו, כי כמונו כמוכם לא תבקשו רק האמת והתושיה להגדיל החכמה ובעליה, להפיץ קנאת החכמה בלב בני ישראל, למען יבקשו תבונה ויפוצו מעינותיה חוצה להציג דבריהם בשם האומרים בתוך המאסף; — — אמנם על זה דוה לבנו, איך יעיז מצחו לגנוב דעת הבריות, עד אנה יתהולל, הבוזת ימלא חן וכבוד כי יכסה בשר ערותו בלבוש זר!

אז אמרנו גם זה הבל, אם בוזת יתהלל המתהלל להגיע לשם ולתפארת, מה ראית כי עשית את הדבר הזה, לקחת חידה אחת קטנה, הלא טוב לך כמה וכמה כתיבת יד מגאוני ארץ׳ להדפיסם ולהפיצם לעשות שם עלי אדמות; או אם גם בזאת לא תרגיע ולא תשקוט מהמית רוחך, הנה יעצנו קומה! וקח לך המחזור החדש עם הפירוש מהחכם המדקדק השלם כבוד מהורר וואלף היידנהיים, ותדפים מחזור גדול שכמו גבוה מכל עם, ותלקוט מפירוש הנחמד אשר עשה ר׳ וואלף הנ״ל ממנו מכל דף ודף וגם מזה אל תנח ידיך, לחתום שמך על כל לקוטי אמרים אשר אספת מר׳ וואלף וכה תאמר: זה שמי או שמי זה או — או — ותשחק לכל החרמות אשר לר׳ וואלף מגאוני עולם; והי׳ כי ישאלך איש אחר, מדוע אתה ככה דן לפרוץ הגדרים ולהרוס החרמות לעשות כחש נגד האמת? מה זה מהרת למצוא? — ותאמר „כי הקרה ה׳ לפני.

ה׳ לפני, בני הם אשר נתן לי אלהים בזה — *)
מי יעמוד נגדי כי אשכחם במשל כי אביע חידות מני
קדם״ (חידות אשר כבר מקדם לר׳ אהרן בן קלמן)׳

הה לכל הבזיון! יאמר נא ישראל אם יעשה כדבר
הזה מן הקדש הקדש הזה? ויעקבנו זה פעמיים,
ואין איש שם על לבו לנקום נקמת ה׳ להפרע ממנו בגלוי,
כאשר חלל ש״ם בגלוי, ואיש אחד מחבורתנו אשר יצא
אתנו למלחמת ה׳ נשא עליו המשל הזה:

כלב דל בא בית מרקחת
ומרעבון נפשו מר גונח
ויפן כה וכה בלי הבין מה קחת
ויקח צרור המור ולא ידע איך יפתח
ויאמר האח! הפעם תשבע נפשי השוקקה
וירח בו, וילק בו — ונפשו ריקה!

כן כל לוקח חידה וגם פתרונה לא יבין, וכי תשאלהו
מה זה בידך? ויאמר מעשי ידי נעורי להתפאר:

והנה ידענו כי ישמע התמים ר׳ אהרן, הנבלה אשר
נעשתה לחידתו, ויאמר כאשר אמר בחידתו:

הן קלותי וידים רפות (של זה) חזקתי
בגד לתפארת לו חלקתי

עוד

---

*) האם ערב את לבו לעשות הדבר הזה? —
ד״ה

עוד הוספתי לעשות חיל ברוחי פי שנים
אשר לא גזלתי אשיב כפליים (פעם בס׳ לחות ופעם במאסף)

ככה יאמר הרב הנ"ל, וידום אהרן ולא יבוש. אמנם נחנו חובה היא לנו להתנקם נקמת ה׳ ונקמת הרב מהו׳ אהרן, מצוה עלינו מהר סיני לקרוא בגרון:

הקידה הזאת מחברו האמיתי הוא ר׳ אהרן בן קלמן אב"ד בק"ק אורד בחונגארן; דעו כל איש ישראל כי הוא עשה, ולא המורינו ר׳ זנוויל בהמבורג.

ועתה מוציאי המאסף! כראות מכתב הזה לבו והציגו אותו בתוך המחברת אשר תצא לראשונה, גם שמותנו תחתיה׳ ולא עליכם יפול כל האשם רק עלינו, נחנו נשא כל העון אשר יגיע לכם. ואם יש לאיש הזה, מילין להוכיח יקום נא וישפוט אתנו, כי יודע הוא אותנו ומקומנו׳ ואנחנו נדע מה נעשה, ואתם נקיים אם תעשון כאשר צונו אתכם.

פה ק"ק רעגדסבורג לחדש
תשרי ולפרט
לא יירשך זה, ה׳תקעא

דברי אחיכם
הקוץ המסולא לא במהרה ינתק

נאום הצעיר אברהם ווייסנפעלס הכהן אפ"ב
ונאום אלי׳ במהורר אביגדור זצ"ל
הקטן אהרן בן כה"רר וואלף כרענקל יצו.

ב
חידות

חידה א

ראשון לראשונים גם באחרונים אני
אין בורא זולתי כי הבריאה ממני
טרם כל יציר אני נברא
טרם היה אור אני נקרא
מאתי כל רמש כל בריה
אמשול בכפרים גם בקריה
אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולי,
בכל הארץ יצא קוי ובקצה מדבר הדום רגלי
קץ כל בשר בא לפני.
סוף כל דבר נגד עיני
זולתי אין ריש ואין עושר
בלתי אין גבור ואין אושר
למה תשאל לשמי? יורה נקלה ועוני
כי אם יש אחרית תקותי נחם מיגוני
אם תחפוץ דעת מקומי איה משכני?
ברום הרקיע ובמרכז הארץ מעוני
אמנם אינני באש ולא במים
לא בחלד גם לא בשמי שמים
בשני יסודות מתנגדות שמו אותי
באחת אתום ובאחת החלותי
אנכי עומד באם הדרך
לראות בכל עובר אורח
אם עוד לא ידעת אותי
הפוך שיר זה ותמצא חידתי

מ—ב—א

חידה ב

באחת תנועתי ובאותות שתים
בצחות הלשון ובמבטא שפתים
אף־גם מוצאי מיץ אפים ·
בשדה נמצאתי כטל שמים
כי מוצאי מצא חיים·
ולעיני השמש אמוס כמים·

— ף

ג

מכתמים

על אחד ממפרשי ספר קינות לט' באב·

מבורך בארת ספר הקינות
בלהג הרבה במעט התבונות
הבאר רק אין בו מים חיים
רפש וטיט יש בו שבעתים
עשו באור לקינות כלתה לבך
קינות על באורך יעש מריבך

מ—ב—א

אל אשת זנונים

„ילד יולד לי בן נתן לי מה שמו
„אשר אקרא לו? —״ כזאת שאלת את אמו!
בן מי זה העלם? — הן תאלמי
קראי שמו — בן עמי — ף